

Radikaalioikeiston institutionaaliset rajoitteet ja mahdollisuudet Länsi-Euroopassa¹

ELINA KESTILÄ

ABSTRACT
Institutional
Constraints and
Possibilities of the
West European
Radical Right-Wing
Parties

Scholars studying radical right-wing parties have been increasingly interested in the influence of political opportunity structure on the radical right-wing vote. Political opportunity structure refers to the degree of openness of a particular political system, the external institutional constraints or possibilities it imposes upon political parties. In the article opportunity structures of eleven West European countries are examined in the light of different contexts of parliamentary elections held in years 1980–2003. The focus is on tracing those institutional features which may provide a fertile breeding ground for a radical right-wing party already existing in the system. More specifically, the assumptions and findings of previous studies are assessed and tested empirically. The analysis shows that certain systemic features generally assumed to facilitate the success of radical right parties should be taken with a grain of salt: while in theory they may be beneficial, the empirical evidence does not often support the arguments.

Johdanto

1980-luvulla populistiset radikaalioikeistopuolueet haastoivat useissa Länsi-Euroopan maissa uuden vasemmiston nostamalla materialistiset, nationalistiset ja konservatiiviset arvot jälleen politiikan agendalle. Puolueiden menestys on vaihdellut maittain, mutta monet niistä ovat onnistuneet säilyttämään kannatuksensa sekä paikallisen että valtakunnallisen tason vaaleissa vuosikymmenten yli. Mudden (1996, 225) mukaan radikaalioikeistolaiset liikkeet elävät ideologian nousun kolmatta aaltoa, joka on heijastunut pitkälle 2000-luvulle. Ensisistä hylkiöistä on tullut poliittisesti merkittäviä: jotkut puolueista ovat saavuttaneet menestystä

vain paikallistasolla, mutta toiset ovat edenneet kansallisiin parlamentteihin ja jopa hallitukseen asti, kuten Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) Itävallassa ja Lega Nord Italiassa. Bale (2003, 67) väittääkin, että keskustaoikeistolaiset puolueet ovat pitkälti legitimoineet radikaalioikeiston aseman Euroopassa omaksumalla sen ajamia teemoja ohjelmiinsa. Toisaalta menestystä ei tulisi kuitenkaan liioitella: esimerkiksi Portugalissa, Irlannissa, Suomessa ja Ruotsissa (lukuun ottamatta vuosia 1991–94) puolueet ovat jääneet marginaalisiksi tai niitä ei ole lainkaan järjestelmässä (Eatwell 2000; Widfeldt 2000; Kaplan 1997; Pekonen ym. 1997).

Erot maiden välillä ovat herättäneet tutkijoiden kiinnostuksen ja vertaileva lähestymistapa onkin käymässä yhä yleisemmäksi. Selitystä eroille on haettu sekä kysynnän että tarjonnan tekijöistä. Radikaalioikeiston tarjontaan liittyvä tutkimus on keskittynyt puolueohjelmien, puheenjohtajien karrisman sekä kansallisen perinteen lisäksi puoluei-

¹ Lämpimät kiitokseni Hannu Nurmelle, Keith Dowdingille, Maria Suojaselle sekä anonymille refereeelle artikkeleita ja sen aiempia versioita koskeneista kommentteista. Suomen Akatemia ja Turun Yliopistosäätiö ovat tukeneet artikkelin tuottamista.

den toimintaedellytyksiä järjestelmässä kuvaavaan nk. poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen (ks. esim. Arzheimer & Carter 2003; Jungerstam-Mulders 2003; Eatwell 2002; Hellsten 2001). Kysyntää tutkittaessa tarkastelu on kohdistunut yksilötason asenteisiin maahanmuuttajia, yhteiskunnallisia muutoksia, poliittisia toimijoita, instituutioita sekä postmateriaalisia arvoja kohtaan. Myös yksilön taloudellisten intressien on katsottu selittävän radikaalioikeiston äänestämistä (ks. esim. Mayer & Perrineau 1992; Svåsand 1998; Mudde 1999; Lubbers ym. 2002; Rydgren 2001 & 2002). Vertailevan tutkimuksen perusongelmia ovat kuitenkin olleet sekä puolueperheen nimeäminen että puolueita sitovien yhteisten tekijöiden löytäminen. Usein ideologiaa määrittävinä ydinpiirteinä on kuitenkin mainittu nationalismi, rasismi, ksenofobia, anti-demokraattisuus, vahva valtio ja populismi (ks. Mudde 1996, 229).

Viime aikoina tutkijat ovat olleet kasvavassa määrin kiinnostuneita radikaalioikeistopuolueiden toimintakehyksestä, suhteellisen pysyvien poliittisten instituutioiden asettamista haasteista ja mahdollisuuksista, jotka ovat pitkälti puolueiden omasta toiminnasta riippumattomia. Eatwellin (2003, 11–13) mukaan poliittisen mahdollisuusrakenteen (Political Opportunity Structure) käsite on kaksitahoinen. Ensinnäkin huomio kiinnittyy siihen, miten maltillisten puolueiden ohjelmat ja toiminta vaikuttavat järjestelmässä radikaalioikeiston menestykseen (ks. esim. Ivarsflaten 2003; Bale 2003). Yleisemmän teesin mukaan maltillisten puolueiden ryhmittymässä keskustaan osa äänestäjille tärkeistä asiakysymyksistä jää käsittelemättä. Epäsuoremman teesin mukaan maltilliset puolueet voivat legitimoida radikaalioikeiston aseman järjestelmässä ottaessaan sen ajamia teemoja, erityisesti maahanmuuttokysymyksen, osaksi poliittista diskurssia. Toiseksi poliittinen mahdollisuusrakente liittyy instituutioiden avoimuuteen.

Tässä artikkelissa keskitytään erityisesti poliittisen mahdollisuusrakenteen institutionaaliseen osaan jättäen puoluejärjestelmän erityispiirteisiin liittyvät tekijät (kuten ideologinen etäisyys ja puoluekilpailun vedenjakajat) analyysin ulkopuolelle, ja kysytään, missä määrin suhteellisen pysyvät poliittiset instituutiot voivat selittää variaatiota länsieurooppalaisen radikaalioikeiston kannatuksessa. Institutionaalisiin rajoitteisiin keskittyminen ei tarkoita puoluekilpailun merkityksen aliarvioimista. Lähestymistavalla pyritään sen sijaan korostamaan

puoluekilpailun ulkopuolisia tekijöitä, jotka ovat kaikkien puoluejärjestelmän toimijoiden, sekä maltillisten puolueiden että radikaalioikeiston, tavoittamattomissa tai muunneltavissa vain suhteellisen pitkällä aikavälillä. Samanaikaisesti huomio kiinnitetään kontekstuaalisiin sosioekonomisiin piirteisiin, työttömyyden asteeseen ja maahanmuuton volyyymiin, jotka ovat instituutiotason tekijöitä vaihtelevampia, mutta eivät suoranaisesti liity puoluekilpailuun.

Artikkelissa arvioidaan aluksi kriittisesti kahta tarkastelun kannalta keskeistä käsitettä, (*populistinen*) radikaalioikeisto ja (*radikaalioikeiston*) vaa-limenestys, jotka ovat luonteeltaan moniselitteisiä ja tutkimuskirjallisuudessa eri tavoin ymmärrettyjä, minkä jälkeen käydään lävitse poliittisen mahdollisuusrakenteen sovelluksia radikaalioikeiston tutkimuksessa. Tätä seuraa tutkimuksen aineiston ja menetelmän kuvaus, sekä lopulta regressioanalyysin tulokset.

Käsitteet

Ääri-, radikaali- vai populistinen oikeisto?

Vaikka radikaalioikeistoa on tutkittu ilmiönä paljon, oikeasta puolueperheestä määrittelevästä termistä ei ole yksimielisyyttä. Konsensusta ei ole myöskään siitä, mitkä ovat ne kriteerit, joiden perusteella puolue tulisi lukea perheeseen kuuluvaksi. Mudden (1996, 233) mukaan radikaalioikeistolaisen puolueperheen nimeämisen ongelma on kaksijakoinen: ensinnäkin radikaalioikeistoon luetut puolueet harvoin määrittelevät minkäänlaista ideologista suuntautumista puolueensa nimessä. Luokittelu perustuu enemmänkin tutkijoiden näemyksille kuin puolueiden omaan yhteenkuuluvuudentunteeseen. Toiseksi radikaalioikeistopuolueilla on harvoin ylikansallisia yhteyksiä vastinpareihinsa muualla Euroopassa. Niitä on kuitenkin jonkin verran olemassa: esimerkiksi Ranskan Front Nationalin (FN) johtaja Jean-Marie Le Pen vieraili Britanniassa huhtikuussa 2004 tukeakseen heikosti menestyvän British National Partyn (BNP) europarlamenttivaalikampanjaa (BBC News 25.4.2004). Rydgrenin (2003) mukaan juuri Front National onkin toiminut muiden radikaalioikeistopuolueiden esikuvana yhdistämällä onnistuneella tavalla eliitinvastaisen populismin ja kulttuurinationalistisen ksenofobian. Muut maat

omaksuivat mallin ja sopeuttivat sen omien maidensa erityisiin yhteiskunnallisiin oloihin synnyttäneen radikaalioikeistolaisen² puolueperheen.

Vaikka Eatwell (2000, 411) katsookin, että termi ”äärioikeisto” on pitkälti korvannut laajemman termin ”radikaalioikeisto” tutkimuskirjallisuudessa (vrt. Jungerstam-Mulders 2003), jälkimmäistä käytetään tässä artikkelissa juuri sen kattavuuden vuoksi. Erityisesti Edistyspuolueet Norjassa ja Tanskassa sekä Kansanpuolue Tanskassa eivät sovi ongelmitta tiukempaan määritelmään, sillä ne eivät polveudu historiallisesta äärioikeistolaisuudesta tai fasisistisesta traditiosta (Goul Andersen & Bjørklund 2000, 193). Rydgrenin (2002, 29) mukaan populistiset radikaalioikeistopuolueet ovatkin sekoitus äärioikeistolaisuutta, fasismia ja perinteistä populismia. Fasistipuolueiden kanssa niille on yhteistä vahva etnonationalismi ja ksenofobia ja protestipuolueiden kanssa populistinen retoriikka. Golder (2003) puolestaan vetää tiukan rajan populistisen ja uusfasistisen äärioikeiston välille ja osoittaakin, että eri puoluetyyppien vaalimenestykseen vaikuttavat toisistaan poikkeavat tekijät ja niiden kannattajakunta on motivoitunut eri tavoin: populistipuolueiden eliitti ja kannattajat ovat instrumentaalisia siinä missä neofasististen puolueiden kannatus on ekspressiivistä (ks. myöh.; vrt. Ignazi 1992; Taggart 1995). Populismi terminä on luonnollisesti hyvin moniselitteinen (ks. esim. Helander 1971). Tässä artikkelissa sillä viitataan erityiseen politiikan tyyliin, johon sisältyy vakiintuneiden poliittisten toimijoiden vastainen kritiikki, ja joka asettaa eliitin ja ”tavallisen ihmisen” vastakkain (tarkemmin käsitteistä, ks. Mudde 1996; Eatwell 2000). Artikkelissa ei korosteta eroa uusien ja vanhojen radikaalioikeistopuolueiden välillä, kuten esimerkiksi Ignazi (1992) ja Golder (2003) ovat tehneet. Tarkastelujakson pituuden vuoksi myös neofasistiset puolueet, kuten Italian *Movimento Sociale Italiano* (MSI) ja Saksan *Die Nationaldemokratische Partei Deutschlands* (NPD) on sisällytetty analyysiin.

Radikaalioikeiston vaalimenestys

Tutkimuskirjallisuudessa on yllättävän vähän pyritty määrittelemään, mitä radikaalioikeiston menestyksellä tai epäonnistumisella vaaleissa oikeas-

taan tarkoitetaan. Joidenkin tutkijoiden, kuten Jungerstam-Muldersin (2003, 35–36) mukaan radikaalioikeistopuolueen voidaan katsoa menestyvän parlamenttivaaleissa, jos se saa vähintään yhden paikan parlamenttiin. Siten edustajien lukumäärä on menestyksen mittari, vaikka tutkija onkin tietoinen määritelmän ongelmista: yksi paikka parlamentissa ei välttämättä kerro mitään puolueen relevanssista, ja sovellettaessa enemmistövaalitapaa suurikaan ääniosuus vaaleissa ei välttämättä tuota puolueelle yhtään edustajaa.

Tässä tutkimuksessa vaalimenestys määrittyy puolueen saavuttaman ääniosuuden kautta. Lähestymistapa ei ole ongelmaton: voidaanko puolueen sanoa menestyvän vaaleissa ellei se kykene käyttämään poliittista valtaa kansallisessa parlamentissa, tai muussa poliittisessa elimessä johon se pyrkii? Ääniosuuden käyttöä radikaalioikeiston vaalimenestyksen mittarina tukee kuitenkin kaksi seikkaa. Ensinnäkin parlamentaarinen areena ei välttämättä ole radikaalioikeistopuolueiden luonnollinen toimintaympäristö. Ne ovat usein eliitinvastaisia ja kohdistavat viestinsä suoraan äänestäjäkuntaan sen sijaan että harjoittaisivat yhteistyötä maltillisten puolueiden kanssa parlamentissa tai solmisivat vaaliliittoja. Toiseksi Ranskan Front National (FN) aiheuttaisi paikkamäärään keskittyttäessä analyysissä ongelmia ja aliarvioisi puolueen merkitystä Ranskan poliittisessa järjestelmässä. Esimerkiksi Jungerstam-Mulders (2003, 75–76) on jättänyt Ranskan tarkastelunsa ulkopuolelle ja Arzheimer ja Carter (2003, 31) ovat joutuneet käsittelemään FN:n tapausta metodologisesti eri tavoin kaksivaiheisen enemmistövaalitavan vuoksi. Ranska on ainoa maa Länsi-Euroopassa, jossa enemmistövaalitapa on käytössä parlamenttivaaleissa ja jossa on vakiintunut ja vahva radikaalioikeistopuolue. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana FN on saanut edustajiaan parlamenttiin vain kahdesti: vuonna 1986 sovellettaessa suhteellista vaalitapaa (35 paikkaa) ja vuonna 1997, jolloin se sai vain yhden paikan (ks. Ivaldi 2002). Huolimatta edustajien puutteesta valtakunnallisella tasolla, FN:n ääniosuus vaalien ensimmäisellä kierroksella on ollut jatkuvasti yhdeksästä viiteentoista prosenttia, kuten myös europarlamentti- ja paikallisen tason vaaleissa. Presidentinvaaleissa puolue on menestynyt vielä paremmin: vuoden 1988 vaaleista alkanut nousujohteinen kehitys kulminoitui vuonna 2002 Le Penin haastaessa yllättäen istuvan presidentin Jacques Chiracin vaalien toisella kierroksel-

² Rydgren käyttää termiä *extreme right party*.

la (ks. Martin 2002; Miguet 2002; Bell & Criddle 2003).

Vaalijärjestelmän keskeistä merkitystä radikaalioikeiston vaalimenestyksessä ei voida kuitenkaan kokonaan jättää huomiotta, eikä sen vaikutusta puolueen poliittiseen valtaan yhteiskunnassa ja merkitystä äänestyspäätöstä tehtäessä (nk. psykologinen vaikutus, ks. Duverger 1967, 226) tulisi aliarvioida. Yllä mainituista syistä suurin osa vaalijärjestelmän piirteistä on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, mutta vaalikohtainen suhteellisuuspoikkeama säilytetty regressioanalyysin selittävänä muuttujana (Loosemoore and Hanby 1971; vaalijärjestelmän vaikutuksesta tarkemmin ks. Carter 2002 & 2004). Suhteellisuuspoikkeaman käytön avulla pyritään välttämään Ranskan vaalitavan aiheuttamat karikat ja korostamaan vaalijärjestelmän psykologista vaikutusta radikaalioikeiston kannatukseen.

Poliittinen mahdollisuusrakenne

Poliittisen mahdollisuusrakenteen tarkastelu perustuu ajatukselle, että radikaalioikeistopuolueet eivät menesty samalla tavoin kaikissa poliittisissa järjestelmissä, vaan niiden toiminta ja vaikutusvalta määräytyy ainakin osittain maassa vallitsevien poliittisten ja yhteiskunnallisten edellytysten mukaisesti. Instituutioiden avoimuutta äärioikeistopuolueille tarkastelleet tutkijat eivät ole olleet yksimielisiä siitä, mitä tekijöitä poliittisen mahdollisuusrakenteen tulisi sisältää, tai edes siitä, miten valitut muuttujat tulisi operationalisoida. Eatwell (2003, 13) katsookin teorialla olevan ongelmansa. On mahdollista löytää maita, missä on kylä ollut institutionaalisesti tilaa ääriilikkeille, mutta niiden menestys on silti jäänyt marginaaliseksi (ks. myös Golder 2003). Lisäksi teorialla näyttäisi olevan enemmän selitysvoimaa maakohtaisten tapausten arvioinnissa kuin vertailevassa tutkimuksessa.

Kritiikistä huolimatta tutkijat ovat vertailleet eri maiden poliittisia mahdollisuusrakenteita, tosin usein hyvinkin erilaisista lähtökohdista käsin. Arzheimerin ja Carterin (2003) mukaan suurimmasa osassa tutkimuksia analyysihin on sisällytetty joitakin pysyvämpiä institutionaalisia piirteitä yhdistettynä lyhytaikaisempiin ja muuttuvampiin tekijöihin. Tutkijoiden oma lähestymistapa jakaantuu kahtia: huomioon otetaan (logit-mallia käyttäen) samanaikaisesti sekä sosiodemografiset että

poliittisen mahdollisuusrakenteen kontekstimuuttajat. Mahdollisuusrakenne jakaantuu pitkäaikaisiin institutionaalsiin piirteisiin (vaalijärjestelmä ja federalismin aste), puoluejärjestelmän tekijöihin (puolueiden ideologinen asema järjestelmässä, puolueiden ideologinen etäisyys sekä koalitioiden muodostus) sekä lyhytaikaisiin ja kontekstisidonnaisiin piirteisiin (maahanmuuton ja työttömyyden aste). Analyysin kohteena ovat Itävalta, Belgia, Tanska, Ranska, Saksa, Italia ja Norja vuosina 1984–2001 ja havaintoyksikköinä 24 kansallista vaalia. Tutkijoiden mukaan pelkät sosiodemografiset muuttujat eivät selitä maiden välistä variaatiota: malli paranee huomattavasti lisättäessä kontekstitalon muuttujat analyysiin. Analyysissä havaitaan, että järjestelmän suhteellisuus vaikuttaa kannatukseen positiivisesti kuten myös alhainen federalismin aste. Edullista radikaalioikeistopuolueelle on myös se, että pääasiallinen oikeistopuolue on sijoittunut oikealle ja että maltilliset puolueet ovat ideologisesti etäällä toisistaan (ks. myös Bale 2003; Ivarsflaten 2003; vrt. Eatwell 2003). Suurilla hallituskoalitioilla on samoin positiivinen vaikutus radikaalioikeiston äänestämiseen. Kontekstitason muuttujista maahanmuuttajien suuri määrä tekee äänestämisen todennäköisemmäksi, samoin kuin matalat työttömyysluvut (ks. myös Knigge 1998).

Jungerstam-Muldersin (2003) tutkimus soveltaa kvalitatiivista vertailevaa analyysia (Qualitative Comparative Analysis) tarkastellessaan neljän radikaalioikeistolaisen puolueen (FPÖ, Republikaner, Centrumdemokraten ja Vlaams Blok) menestykseen vaikuttavia poliittisen mahdollisuusrakenteen tekijöitä: puoluejärjestelmän ja äärioikeiston fragmentaatiota, ideologista polarisoitumista, radikaalioikeiston ajamien asiakysymysten legitimointia, kartellisaatiota, äänestäjäkunnan liikkuvuutta, äänestysaktiivisuutta, federalismia, vaalijärjestelmää, vaaleihin osallistumisen ehtoja sekä lain asettamia rajoitteita. Neljän maan case-tutkimuksissa Itävallan järjestelmä näyttäytyy kaikkein avoimimpana ennen Belgiaa, ja Saksan järjestelmä sisältää Alankomaita enemmän rajoitteita. Jungerstam-Muldersin mielenkiinto kohdistuu valittujen tapausten arviointiin, eikä siten niinkään pyri asettamaan radikaalioikeiston kannatukseen vaikuttavia tekijöitä tärkeysjärjestykseen.

Jackmanin ja Volpertin (1996) empiiriset havainnot perustuvat 103:iin vaaleihin (1970–1990) kuudessatoista Länsi-Euroopan maassa. Tarkaste-

lun kohteena on kaksi muuttujien kategoriaa: poliittiset olosuhteet, jotka pitävät sisällään vaalien suhteellisuuden ja puoluejärjestelmän, sekä taloudelliset olosuhteet, joiden ainoa indikaattori on työttömyyden aste. Tutkimuksen keskeinen tulos on, että vaalijärjestelmä sekä puoluejärjestelmän toimijoiden lukumäärä luovat vuorovaikutuksessa rajoitteita ja mahdollisuuksia radikaalioikeistopuolueille: korkea äänikynnys heikentää radikaalioikeiston kannatusta kun puolueiden lukumäärä järjestelmässä on suuri, mutta toisaalta monipuoluejärjestelmä parantaa radikaalioikeiston mahdollisuuksia lisäämällä vaalien suhteellisuutta. Radikaalioikeiston kannatus näyttää olevan tutkijoiden mukaan herkkä tekijöille, joita voidaan poliittisin keinoin muovata. Lisäksi analyyseistä selviää, että työttömyyden korkea aste vaikuttaa radikaalioikeiston kannatukseen positiivisesti.

Golderin (2003) tutkimus puolestaan tarkastelee vaali-instituutioiden, työttömyyden ja maahanmuuton merkitystä puolueiden kannatukseen ottamen huomioon 19 maata ja 165 kansallisen tason vaalia (1970–2000). Uusfasististen ja populististen äärioikeistopuolueiden erottaminen toisistaan on Golderin mukaan tärkeää, sillä niiden menestykseen vaikuttavat eri tekijät. Populistipuolueet menestyvät vaalipiirikoon ollessa suurempi ja jaettaessa enemmän jäännöspaikkoja, sekä maahanmuuton ja työttömyyden asteen ollessa korkeampi. Maahanmuuton merkitystä populistipuolueille laimentaa kuitenkin vaalijärjestelmän sallivuus, ja työttömyyden asteella on vaikutusta vain silloin kun maahanmuuttoluvut ovat samanaikaisesti korkealla.

Aineisto ja menetelmät

Tapausten valinta aiheuttaa vertailevassa radikaalioikeistotutkimuksessa kahdenlaisia ongelmia. Ensinnäkin sellaisten maiden huomiotta jättäminen, joissa puolueita ei ole, on yleinen ongelma käytettäessä radikaalioikeiston ääniosuutta selitettävänä muuttujana. Tällöin ne maat, joissa on radikaalioikeiston nousua rajoittavia tekijöitä jäävät systemaattisesti aliedustetuksi. Toiseksi ääniosuuden koodaaminen nollassa maissa, joissa radikaalioikeistopuoluetta ei ole aiheuttaa samoin vääristyneitä tuloksia: esimerkiksi maahanmuuton ja työttömyyden vaikutusta on tällöin mahdoton arvioida. Kannatusta ei voida arvioida maissa, jois-

sa ei ole puoluetta (Golder 2003, 435; ks. myös Jackman ja Volpert 1996).

On tärkeää huomata, että erityisesti institutionaalinen näkökulma poliittiseen mahdollisuusrakenteeseen korostaa puolueiden ulkopuolisia resursseja: puolue voi käyttää instituutioita hyödykseen, mutta ne eivät sinällään toimi minkään erityisen ryhmittymän eduksi (ks. Tarrow 1998). Siten tässä artikkelissa ei väitetä, että esimerkiksi korkeampi äänestysprosentti tai volatilitteetti tuotaisi radikaalioikeistopuolueen järjestelmään, ellei sitä siellä valmiina jo ole (ts. radikaalioikeistolaiset liikkeet eivät ole organisoituneet puolueeksi, vaikka järjestelmässä olisikin parlamentin ulkopuolisia ryhmittymiä). Puolueen muodostuminen on luonnollisesti monimutkaisempi prosessi. Sen sijaan lähestymistavan taustalla on ajatus, että jos puoluetyyppi on jo järjestelmässä olemassa, tietyt institutionaaliset ja kontekstisidonnaiset piirteet voivat vaikeuttaa tai edesauttaa sen vaalimenestystä.

Tutkimusaineisto on kerätty useasta lähteestä. Regressioanalyysi kohdistuu yhteentoista Euroopan maahan: Alankomaihin (1981–2003), Belgiaan (1981–2003), Italiaan (1983–2001), Itävaltaan (1986–2002), Norjaan (1985–2001), Ranskaan (1981–2002), Ruotsiin (1991–2002), Saksaan (1980–2002), Suomeen (2003), Sveitsiin (1983–2003) ja Tanskaan (1987–2001). Havaintoyksiköinä ovat 62 parlamenttivaalit, joihin radikaalioikeistoon luettava puolue on osallistunut vuosina 1980–2003. Tarkastelujakso on rajattu alkamaan 1980-luvulta noudattaen Mudden (1996) jo edellä mainittua (ja tutkimuskirjallisuudessa yleisemmin hyväksyttyä) näkemystä radikaalioikeiston nousun kolmannesta aallosta. On tärkeää huomata, että vain ne vaalit, joissa puolueen voidaan sanoa olevan radikaalioikeistolainen on otettu tutkimuksessa huomioon. Siten tarkastelujaksot Itävaltan FPÖ:n sekä Tanskan ja Norjan Edistyspuolueiden osalta alkavat vasta 80-luvun puolivälistä, vaikka puolueet ovat toki aiemminkin esiintyneet parlamenttivaaleissa (ks. Fallend 2004; Widfeldt 2000; Svåsand 1998; Goul Andersen & Bjørklund 2000). Lisäksi nykyistä Gianfranco Finin johtamaa Alleanza Nazionalea (entinen MSI) ei useinkaan enää lueta radikaalioikeistoon sen huomattavasti maltillistuneen ohjelman vuoksi (vrt. Hynynen 1996). Jokaisen vaalin kohdalla on otettu huomioon vain menestyneimmän puolueen ääniosuus. Rajaus on tehty toisaalta siksi, etteivät vaalitilas-

tot raportoi kaikkein marginaalisimpien puolueiden ääniosuuksia ja toisaalta sen vuoksi, että poliittista mahdollisuusrakennetta tarkasteltaessa puolueen merkitys rakenteen toimijana korostuu. Kuitenkin aineisto yhden maan osalta voi muodostua kahden tai jopa kolmenkin eri puolueen tulokista, jos menestyksekkään radikaalioikeistopuolue on vaihtunut vuosien kuluessa³.

Selitettävä muuttuja regressioanalyysissä on radikaalioikeiston ääniosuus parlamenttivaaleissa prosentteina. Uuden datan avulla tarkastellaan perinteisten muuttujien (esim. maahanmuutto) lisäksi joidenkin aiemmassa tutkimuksessa ristiriitaisiksi osoittautuneiden (esim. työttömyyden aste) tai vähemmän tutkittujen muuttujien (esim. äänestysaktiivisuus ja äänestäjäkunnan liikkuvuus) vaikutusta kannatukseen. Vaalijärjestelmän yhteyttä vaalimenestykseen kuvataan jo edellä mainitun *suhteellisuuspoikkeaman*⁴ ja hallintoinstituutiota *federalismin asteen*⁵ avulla. Puoluejärjestelmän piirteistä mielenkiinnon kohteena ovat *puolueiden efektiivinen lukumäärä*⁶ ja *hallituskoalition koostumus*⁷. Äänestyskäyttäytymistä peilataan *äänestä-*

*jäkunnan liikkuvuuden*⁸ ja *äänestysaktiivisuuden* kautta ja kontekstuaalisia sosioekonomisia piirteitä tarkastellaan *työttömyyden asteen* ja *maahanmuuton volyymin*⁹ näkökulmasta.

Hypoteesit

Federalismin aste. Müller-Rommel (1996, 5) mukaan radikaalioikeistopuolueet käyttävät federaatiivisia rakenteita tehokkaimmin heti perustamisensa jälkeen. Ne pyrkivät tuomaan asiakysymyksiään esiin ensin paikallistasolla ja etenevät sitten valtakunnalliselle tasolle ja keskusteluyhteyteen maltillisten puolueiden kanssa. Kitschelt (1995, 99) painottaa samoin paikallisen tason vaalien merkitystä: uudet puolueet pystyvät herättämään niissä henkiin sellaisia asiakysymyksiä, joista keskusteleminen ei olisi valtakunnallisella tasolla mahdollista. Esimerkiksi Ranskassa FN:n paikallinen menestys Dreuxin kunnallisvaaleissa 1983 oli avain valtakunnalliseen läpimurtoon. Vaikka Ranskaa ei voi juuri federalistiseksi valtioksi kutsua, paikallistason vaalien ja federalismin välillä voidaan nähdä kiinteä yhteys. Federalismi korostaa paikallisen tason vaalien merkitystä ja tarjoaa radikaalioikeistolle tärkeän toimintaväylän. Esimerkiksi Saksassa uusfasistiset puolueet NPD ja DVU menestyivät hyvin vuoden 2004 osavaltiovaaleissa keräten kannatusta etenkin entisen Itä-Saksan alueilta, ja pyrkivät muodostamaan vuoden 2006 parlamenttivaaleihin yhteisen listan (TS 25.9.2004).

³ Puolueista analyysin kohteena ovat Centrumdemokraten ja Lijst Pim Fortuyn (Alankomaat), Vlaams Blok (Belgia), Movimento Sociale Italiano ja Lega Lombarda/Lega Nord (Italia), Freiheitliche Partei Österreichs (Itävalta), Fremskridtspartiet (Norja), Front National (Ranska), Ny Demokrati (Ruotsi), Nationaldemokratische Partei Deutschlands ja Republikaner (Saksa), Suomen Kansan Sinivalkoiset (Suomi), Schweizer Demokraten (Sveitsi) sekä Fremskridtspartiet ja Dansk Folkeparti (Tanska).

⁴ Suhteellisuuspoikkeama (D) on laskettu Loosemooren ja Hanbyn (1981, ks. myös Taagepera & Shugart 1989) indeksillä $D = (1/2) \sum |s_i - v_i|$, missä s_i tarkoittaa puolueen i saamien paikkojen lukumäärää, ja v_i puolueen i ääniosuutta vaaleissa.

⁵ Muuttuja ”federalismin aste” (Lundell & Karvonen 2003) jakaantuu kolmeen luokkaan: federalismi (*federalism*), yhtenäisvaltio federaatiivisin rakentein (*unitary state with federative structures*) ja yhtenäisvaltio (*unitary state*). Muuttuja on koodattu analyysissä kolmeksi dummymuuttujaksi (keskimmäinen vertailuryhmänä).

⁶ Puolueiden efektiivinen lukumäärä on laskettu Laakson ja Taageperan (1979) indeksillä $1/\sum p_i^2$, missä p_i on puolueen i ääniosuus.

⁷ Muuttuja ”hallituskoalition koostumus” (Lundell & Karvonen 2003) saa arvot vähemmistöhallitus (*minority government*), pienin voittava koalitio (*minimal winning coalition*) ja enemmistöhallitus (*surplus coalition*), joiden pohjalta on luotu kolme dummymuuttujaa (keskimmäinen toimii vertailuryhmänä). Yhden puolueen hallitusta ei ole ollut missään aineiston tapauksessa. Analyysissä on otettu huomioon vaalivuotta edeltänyt hallitusmuoto.

⁸ Volatiliteetti on laskettu Pedersenin (1990) indeksillä:

$$\text{Total Net Change (TNC)}_t = \sum_{i=1}^n |\Delta p_{i,t}|, \quad 0 \leq \text{TNC}_t \leq 200,$$

$\Delta p_{i,t} = p_{i,t} - p_{i,t-1}$ missä $p_{i,t}$ on puolueen i prosenttiosuus äänistä vaaleissa t . Volatiliteetti (V_t) = $1/2\text{TNC}_t$, $0 \leq V_t \leq 100$, missä ” V_t is the cumulated gains for all winning parties in the party system, or – if the symmetrical interpretations are preferred – the numerical value of the cumulated losses for all losing parties” (Pedersen 1990, ks. Jungerstam-Mulders 2003)

⁹ Koska OECD:n työttömystilastojen luvut (Labour Force Statistics 2003) voivat viitata kuukausittaisiin tai neljännesvuosittaisiin keskiarvoihin ja vaalit pidetään luonnollisesti eri vuodenaikoihin eri maissa, työttömyysprosentti koostuu vaaleja edeltäneen vuoden ja vaalivuoden keskiarvosta. Maahanmuuton volyymin kuvaava vaalivuonna saapuneiden maahanmuuttajien määrä suhteutettuna maan väkilukuun kyseisenä vuonna.

Vaalijärjestelmän suhteellisuus. Duvergerin lain (1967) mukaan yhden henkilön vaalipiireillä, joissa sovelletaan enemmistövaalitapaa, on taipumus vähentää puolueiden lukumäärää kahteen ja useiden henkilön vaalipiireillä lisätä puolueiden määrää järjestelmässä. Koska radikaalioikeistopuolueet ovat usein melko pieniä, vaalijärjestelmän suhteellisuuden tulisi parantaa merkittävästi niiden mahdollisuuksia, ja enemmistövaalitavan puolestaan rajoittaa menestystä. Jackman ja Volpert (1996, 506) arvioivat tämän johtuvan ”hukkaan menevän äänen” -ilmiöstä (tai psykologisesta vaikutuksesta, kuten Duverger ilmiötä kutsuu): jos järjestelmä ei ole kovinkaan suhteellinen, äänestäjät eivät välttämättä äänestä ykkösehdokastaan pienestä puolueesta. Kuitenkin Carterin (2004) viimeaikaiset tulokset osoittavat, että suhteellinen vaalitapa ei välttämättä hyödytä radikaalioikeistopuolueita: vaalijärjestelmän eri osaluilla ei tuntuisi olevan vaikutusta radikaalioikeiston äänestäjien käyttäytymiseen. Carterin mukaan tämä saattaa johtua siitä, etteivät äänestäjät ole tietoisia eri vaalijärjestelmien vaikutuksista, tai siitä, että he ovat kiinnostuneet muista asioista. Lisäksi saattaa olla, etteivät radikaalioikeiston äänestäjät ole niin herkkiä eri vaalijärjestelmien psykologisille vaikutuksille.

Puolueiden efektiivinen lukumäärä. Jungerstam-Muldersin (2003, 49–50) mukaan puolueiden suuren efektiivisen lukumäärän tulisi vähentää radikaalioikeiston mahdollisuuksia kahdesta syystä: ensinnäkin pirstaloitunut puoluejärjestelmä pitää sisällään jo useita vedenjakajia, ja tarjoaa äänestäjille useita vaihtoehtoja. Toiseksi pirstaloituminen jakaa äänet vaaleissa useiden puolueiden kesken, ja tekee siten vaikeammaksi pienelle puolueelle saavuttaa paikkoja parlamentissa. Toisaalta radikaalioikeistopuolueen voisi ajatella menestyvän juuri helpommin järjestelmässä, joka ei ole vakiintunut vain tiettyjen ulottuvuuksien ympärille vaan on avoin uusille vedenjakajille (vrt. Hellsten 2001). Jackman ja Volpert (1996) huomauttavat, että puolueiden lukumäärä ja vaalijärjestelmän suhteellisuus voivat vaikuttaa kannatukseen joko toisistaan riippumatta tai siten että järjestelmän suhteellisuus välittyy monipuoluejärjestelmän kautta. Kolmas vaihtoehto on, että näiden kahden tekijän välillä on löyhä yhteys: jos puoluemäärä kasvaa, disproportionalisuuden merkitys kannatusta heikentävänä tekijänä suurenee, kun taas monipuolueisuuden positiivinen vaikutus heikentyy, jos

disproportionalisuus kasvaa. Tämän tutkimuksen aineistossa puolueiden efektiivinen lukumäärä ja suhteellisuuspoikkeama eivät korreloi tilastollisesti merkittävästi keskenään.

Hallituskoalition koostumus. Jos radikaalioikeiston äänestäminen nähdään ennen kaikkea protestina vakiintuneita puolueita kohtaan, voidaan olettaa, että enemmistöhallituksen tulisi olla tehokkain hallitusmuoto radikaalioikeiston äänimäärän hillitsemisessä. Taustalla on ajatus, jonka mukaan hallituksen, jossa useat eri mielipidesuunnat ovat esillä, ja jossa vallitsee edes jonkinlainen puolue-eliittien välinen konsensus, tulisi ehkäistä tarvetta vakiintuneiden puolueiden vastaisille protestiäänille. Ristiriitainen puoluejärjestelmä voi aiheuttaa turhautumista äänestäjien keskuudessa. Kuitenkin Arzheimer ja Carter (2003) ovat lähteneet liikkeelle vastakkaisesta hypoteesista ja saaneet sille myös aineistossaan tukea: suuren hallituskoalition vaalien edellä tulisi lisätä radikaalioikeiston kannatusta. Ellei tehokas oppositio valvo hallitusta, radikaalioikeisto voi onnistua herättämään populistisella retoriikallaan hallituksen vastaisia tunteita äänestäjäkunnassa: konsensus voi myös tarjota väylän protestiäänille.

Äänestäjäkunnan liikkuvuus. Liikkuvuus vaalien välillä on lisääntynyt merkittävästi Länsi-Euroopassa, mikä on todennäköisimmin seurausta puolueidentifioitumisen heikkenemisestä. Liikkuvuutta voidaan tarkastella brutto- ja nettovolatiliteettina. Bruttovolatiliteetti ottaa huomioon kaikki äänestäjien siirtymät puolueiden välillä, kun taas nettovolatiliteetti mittaa kokonaisuudessaan voitettujen ja hävittyjen äänien eroa vaaleista toiseen (Jungerstam-Mulders 2003, 55–56). Jungerstam-Muldersin (ibid.) mukaan lisääntynyt liikkuvuus ei itsessään selitä radikaalioikeiston menestystä, mutta jos konteksti on muuten suotuisa, se saattaa edesauttaa sitä. Jos taas puolue sen sijaan on jo hallituksessa, suuri liikkuvuus voi olla sille haitallista. Ottaen huomioon radikaalioikeiston heikon edustuksen hallituksissa, lisääntyvän volatiliteetin tulisi olla sille edullista (kuten muillekin uusille puolueille). Äänestäjäkunnan liikkuvuus saattaa olla merkki äänestäjien valmiudesta kokeilla uusia vaihtoehtoja ja populistinen strategia voi toimia tällaisessa kontekstissa. On tärkeää huomata, että pidemmällä aikavälillä radikaalioikeistopuolueet kärsivät liikkuvasta äänestäjäkunnasta samalla tavoin kuin mitkä tahansa puolueet: vaikka uudet asiakysymykset voivat houkuttaa aluksi kannatta-

ja, puolueen tulee olla hyvin institutionalisoitunut ja sillä on oltava koherentti ideologia, jotta äänestäjät eivät palaisi maltillisten puolueiden taakse seuraavissa vaaleissa.

Äänestysaktiivisuus. Äänestysaktiivisuuden ongelmaa voidaan radikaalioikeiston tutkimuksessa lähestyä kahtaalta. Joidenkin tutkijoiden mukaan alhainen äänestysaktiivisuus on osoitus poliittisesta tyytymättömyydestä ja turhautumisesta, toisten mukaan merkki poliittisesta vakaudesta ja konsensuskuksesta (Poguntke 1996, 328). Jungerstam-Mulders (2003, 56–57) katsoo korkean äänestysaktiivisuuden voivan lisätä radikaalioikeistopuolueiden kannatusta kahdesta syystä. Ensinnäkin puolueet voivat onnistua keräämään ääniä sekä kannattajakuntansa ideologisesta että protestiosasta. Toiseksi, jos äänestysaktiivisuus on matala, radikaalioikeiston potentiaaliset äänestäjät saattavat jäädä kotiin. Samoin Taggartin (1995, 42–43) mukaan uudet radikaalioikeistopuolueet vetoavat usein äänestäjäkunnan siihen osaan, jotka ennen jätti kokonaan äänestämättä. Puolueet voivat luottaa pienen ideologisesti orientoituneeseen kannattajien ydinjoukkoon, ja samanaikaisesti osoittaa viestinsä äänestäjäkunnalle, jonka koostumus ylittää luokkarajat ja joka ei ole vahvasti identifioitunut mihinkään tiettyyn puolueeseen.

Työttömyyden aste. Knigge (1998) selittää radikaalioikeiston menestystä kolmesta lähtökohdasta: taloudellisista olosuhteista (työttömyys ja inflaatio), yhteiskunnallisesta kehityksestä (maahanmuutto) sekä poliittisista trendeistä (tyytymättömyys poliittiseen regiimiin). Kahdella jälkimmäisellä on tutkimuksen mukaan selitysvoimaa ja ne näyttävät lisäävän merkittävästi radikaalioikeiston äänestämistä. Kuitenkin Kniggen tärkein ja kiinnostavin johtopäätös on, että kansantalouden huono tila, erityisesti työttömyyden korkea aste, vähentää radikaalioikeiston kannatusta (ks. sama johtopäätös, Lubbers ym. 2002; ks. myös Eatwell 2000). Samoin Arzheimer ja Carter (2003, 35) osoittavat vaikean taloudellisen tilanteen voivan johtaa siihen, että äänestäjät tukeutuvat enemmän poliittista kokemusta omaaviin vakiintuneisiin puolueisiin

Maahanmuuton volyyymi. Lubbersin, Gijsbertin ja Scheepersin (2002) mukaan ei-eurooppalaisten asukkaiden suuri määrä maassa lisää ääniä radikaalioikeistolle. Samoin Knigge (1998) löytää maahanmuuttajien määrän (yhdistettynä poliittiseen tyytymättömyyteen) ja radikaalioikeistolais-

Taulukko 1. Tutkimushypoteesit: selittävien muuttujien oletettu yhteys selitettävään muuttajaan (radikaalioikeiston kannatusprosentti).

Hypoteesi	Selittävä muuttuja	Taso	%
H1	Federalismin aste	korkea	+
H2	Vaalijärjestelmän suhteellisuus	korkea	+
H3	Puolueiden efektiivinen lukumäärä	suuri	+
H4	Hallituskoalition koostumus	laaja	+
H5	Äänestäjäkunnan liikkuvuus	suuri	+
H6	Äänestysaktiivisuus	korkea	+
H7	Työttömyyden aste	korkea	+
H8	Maahanmuuton volyyymi	suuri	+

ten puolueiden kannatuksen väliltä yhteyden. Yleisesti ottaen maahanmuuttajien määrä on ollut useissa tutkimuksissa kannatuksen vahvempi selittäjä kuin taloudelliset olosuhteet ja yhteys on lähes poikkeuksetta ollut positiivinen. Teoreettisesti yhteyttä selitetään usein toisaalta realistisen konfliktiteorian kautta, joka näkee taloudellisen kilpailun maahanmuuttajien ja pienituloisten ihmisten välillä lisäävän vihamielisyyttä ja ksenofobiaa hankalassa taloudellisessa tilanteessa. Toisaalta maahanmuuttoteema sidotaan radikaalioikeiston retoriikassa usein yleiseen turvattomuuteen ja rikollisuuteen (Mudde 1999; Bréchon & Mitra 1992; ks. myös FN 2004; FPÖ 2004; Vlaams Blok 2004). Arzheimerin ja Carterin (2003) analyysi puolestaan osoittaa, kuten useat tutkimukset aiemminkin, että *muutos* maahanmuuttoluvuissa lisää ainakin jonkin verran radikaalioikeiston menestystä (vrt. Ivarsflaten 2003; Knigge 1998). Vaikka maahanmuuttajien määrä sinänsä on mahdollisena selittäjänä mielenkiintoinen, tässä artikkelissa huomio kohdistuu *muutokseen* maahanmuuttoluvuissa i.e. maahanmuuttovirran vuosittaiseen volyyymiin (suhteutettuna maan asukaslukuun), joka on ollut tutkimuskirjallisuudessa hieman harvinaisempi lähestymistapa.

Taulukossa 1 on esitetty edellä mainittujen teoreettisten argumenttien pohjalta johdetut kahdeksan hypoteesia. Sarake *taso* ilmaisee selittävien muuttujien arvojen suunnan. Sarake *%* ilmaisee selittävien muuttujien oletetun yhteyden (positiivinen vs. negatiivinen) selitettävään muuttajaan (radikaalioikeiston kannatusprosentti).

Taulukko 2. Regressiomallin selitettävä ja selittävät muuttujat: muuttujien vaihteluvälit, keskiarvot, keskihajonnat sekä havaintoyksikköjen lukumäärä koko aineistossa.

		Min	Max	M	S	N
Selitettävä muuttuja	Kannatusprosentti	0,1	26,9	6,6	6,2	62
Selittävät muuttujat	Federalismi	0	1	–	–	62
	Yhtenäisvaltio federatiivisin rakentein	0	1	–	–	62
	Yhtenäisvaltio	0	1	–	–	62
	Vaalijärjestelmän suhteellisuus	0,6	36,9	6,0	6,5	62
	Puolueiden efektiivinen lukumäärä	2,7	10,3	5,3	1,8	62
	Vähemmistöhallitus	0	1	–	–	51
	Pienin voittava koalitio	0	1	–	–	51
	Enemmistöhallitus	0	1	–	–	51
	Äänestäjäkunnan liikkuvuus	3,8	83,3	12,8	10,8	61
	Äänestysaktiivisuus	42,3	96,4	79,1	13,1	62
	Työttömyyden aste	0,7	13,1	7,0	3,4	61
	Maahanmuuton volyyymi	0,03	2,4	0,8	0,5	53

Tulokset

Taulukossa 2 on esitelty tarkasteltujen selittävän ja selitettävien muuttujien minimi-, maksimi- ja keskiarvot, keskihajonnat sekä havaintoyksikköjen lukumäärä. Hallinto- ja hallitusmuotoon liittyvät selittäjät ovat dummy-muuttujia, ja voivat siten saada vain joko arvon 0 tai 1.

Regressiomalli rakentamalla tarkastellaan samanaikaisesti usean selittäjän suhdetta selitettävään muuttujaan.

Taulukko 3. Radikaalioikeiston kannatuksen (%) selittyminen institutionaalisilla ja sosioekologisilla tekijöillä.

Selittävät muuttujat	β	Sig.
Federalismi ¹	3.375	.272
Yhtenäisvaltio ¹	-2.918	.372
Vaalijärjestelmän suhteellisuus	.256	.209
Puolueiden efektiivinen lukumäärä	.708	.273
Vähemmistöhallitus ²	.308	.908
Enemmistöhallitus ²	-2.540	.359
Äänestäjäkunnan liikkuvuus	.029	.762
Äänestysaktiivisuus	.094	.445
Työttömyyden aste	-1.209*	.005
Maahanmuuton volyyymi	-6.081	.123
<i>Vakio</i>	6.510	(.567)

R² .29

N 46

* tilastollisesti merkitsevä tasolla .05

¹ dummymuuttujia, vertailuryhmä *yhtenäisvaltio federatiivisin rakentein*

² dummymuuttujia, vertailuryhmä *pienin voittava koalitio*

vään muuttujaan. Taulukossa 3 R² on yhteiskorrelaatiokertoimen neliö, joka kertoo mallin selitysas-teen. Regressiokertoimet (β) kuvaavat muuttujien selitysvoimaa suhteessa regressiomalliin ja ilmaisevat selittäjien ja selitettävän muuttujan välisen yhteyden suunnan.

Malli selittää 29 %:a radikaalioikeiston kannatusprosentin vaihtelusta. Ainoa tilastollisesti merkitsevä kannatusprosentin selittäjä on työttömyyden aste. Hypoteesin H7 vastaisesti suhde riippuvaan muuttujaan on kuitenkin negatiivinen: alhaisen työttömyyden asteen tulisi olla radikaalioikeistolle edullista. Empiirisesti tähän johtopäätökseen on päädytty tosin ennenkin (ks. Knigge 1998; Lubbers et al. 2002). Sen sijaan maahanmuuton vuosittaisella volyyymilla ei näyttäisi olevan radikaalioikeiston kannatukselle juurikaan merkitystä. Negatiivinen kerroin sinänsä ei ole niinkään yllättävä: aineistossa on mukana maita, joihin tulee kohtalaisen paljon maahanmuuttajia, mutta puolueiden kannatus on ollut siitä huolimatta maltillista. Esimerkiksi maahanmuutto Saksaan on koko tarkasteluperiodilla ollut suurta, mutta radikaalioikeiston kannatus kuitenkin heikkoa. Samoin Ruotsi on ottanut väkilukuunsa nähden keskimääräistä enemmän maahanmuuttajia, mutta radikaalioikeistopuolueet eivät ole siellä kuitenkaan juuri menestyneet. Onkin tärkeää huomata, ettei maahanmuuton volyyymilla välttämättä ole suoraa yhteyttä äänestäjäkunnan rasistisiin tai ksenofobisiin asenteisiin (ks. Mudde 1999).

Maahanmuuton volyyymien lisäksi muutkaan tekijät eivät osoittautuneet analyysissä tilastollisesti

voimakkaiksi selittäjiksi. Kaikkein heikoimpia selittäjiä mallissa ovat äänestäjäkunnan liikkuvuus, äänestysaktiivisuus ja hallitusmuotoon liittyvät dummymuuttajat. Jos tarkasteltaisiin ainoastaan beta-kertoimia, suuri volatilitteetti lisäisi radikaalioikeiston ääniä, kuten myös vilkas äänestysaktiivisuus. Federalismin tulisi olla menestyksen kannalta yhtenäishallintoa edullisempää, samoin kuin vaaleja edeltävän vähemmistöhallituksen enemmistöhallitukseen nähden¹⁰. Kuitenkin kertoimien luottamusvälit ja havaitut merkitsevyydet antavat aihetta vahvasti epäillä muuttujien riippuvuussuuntaa, eikä hypoteesien H1, H2, H3, H4, H5, H6 ja H8 voida sanoa aineiston perusteella saavan tukea.

Lopuksi

Vertaileva tilastollinen analyysi osoittaa, että perinteisistä sosioekonomisista muuttujista vain työttömyyden asteella on selitysvoimaa radikaalioikeiston kannatuksen variaatiota selitettäessä, ja sen suhde vaalimenestykseen on negatiivinen. Sen sijaan maahanmuuton volyymin sekä tarkastelun kohteena olleilla poliittisen järjestelmän institutio-

naalisilla piirteillä ei näytä olevan radikaalioikeiston vaalimenestykseen merkittävää yhteyttä.

Poliittisen mahdollisuusrakenteen institutionaalinen osa ei luonnollisesti kerro koko totuutta olosuhteista, joissa radikaalioikeistopuolueet operoivat: analyysin ulkopuolelle on jätetty monia tärkeitä puoluejärjestelmän muuttujia, jotka olisivat vaatineet erityyppistä aineistoa ja lähestymistapaa (esimerkiksi puoluejärjestelmän ideologinen polarisoituminen/tiivistyminen ja radikaalioikeiston teemojen legitimointi maltillisten puolueiden diskursseissa). Artikkelin tarkoituksena on ollut tarkastella sellaisia länsieurooppalaisten poliittisten järjestelmien institutionaalisia ja sosioekonomisia piirteitä, jotka voisivat teoreettisesti ajatelluna luoda mahdollisuuksia radikaalioikeistolaisille puolueille tai vastaavasti rajoittaa niiden menestystä. Aiempien tutkimusten tulokset ja oletukset asetettiin empiirisen tarkastelun kohteeksi, ja muuttujien joukkoon lisättiin uusia vähemmälle huomiolle jääneitä, tai aiemmin vain kvalitatiivisesti tutkittuja tekijöitä. Analyysin tulokset osoittavat, että empiirinen evidenssi ei useinkaan tue teoreettisesti mielekkäitä argumentteja. Poliittisia järjestelmiä vertailevaa tutkimusta tarvitaan aiempaa huomattavasti enemmän ennen kuin mahdollisuusrakenteen vaikutuksesta radikaalioikeiston kannatukseen voidaan tehdä yleistyksiä. Lisäksi vertailevan tutkimuksen rinnalla maakohtaiset tapaustutkimukset toisivat esiin maksimaalisen määrän relevantteja tekijöitä erityisessä järjestelmäkontekstissa.

¹⁰ Regressioanalyysi toistettiin muuttujista ”federalismin aste” ja ”hallituskoalition koostumus” muodostettujen dummyjen kohdalla siten, että vertailuryhminä olivat *yhtenäisvaltio* ja *enemmistöhallitus*. Kumpikaan muuttujista *yhtenäisvaltio* *federatiivisin rakentein* tai *pienin voittava koalitio* ei osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi.

LÄHTEET

- Arzheimer, Kai ja Carter, Elisabeth. 2003. Explaining Variation in the Extreme Right Vote: The Individual and Political Environment, KEPRU Working Paper. Viitattu 2.2.2004. <<http://www.keele.ac.uk/depts/spire/Working%20Papers/KEPRU/KEPRU%20Paper%2019.PDF>>.
- Bale, Tim. 2003. Cinderella and Her Ugly Sisters: The Mainstream and Extreme Right in Europe's Bipolarising Party Systems. *West European Politics* 26:3, 67–90.
- BBC News. 2004. *Le Pen UK visit sparks protests*. Viitattu 3.6.2004. <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/3654941.stm>.
- Bell, David S. ja Criddle, Byron. 2002. Presidentialism Restored: The French Elections of April-May and June 2002. *Parliamentary Affairs* 55, 643–663.
- Bréchon, Pierre ja Mitra, Subrata Kumar. 1992. The National Front in France: The Emergence of an Extreme Right Protest Movement. *Comparative Politics* 25:1, 63–82.
- Carter, Elisabeth. 2002. Proportional Representation and the Fortunes of Right-Wing Extremist Parties. *West European Politics* 25: 3, 125–146.
- Carter, Elisabeth. 2004. Does the PR Promote Political Extremism? Evidence of the West European Parties of the Extreme Right. *Representation* 40:2, 82–100.
- Duverger, Maurice. 1967. *Political Parties. Their Organization and Activity in Modern State*. London: Methuen & Co.
- Eatwell, Roger. 2000. The Rebirth of the ”Extreme Right” in Western Europe. *Parliamentary Affairs* 53, 407–425.
- Eatwell, Roger. 2002. The Rebirth of Right-Wing Charisma?: the Cases of Jean-Marie Le Pen and Vladimir Zhirinovskiy. *Totalitarian Movements and Political Religions*, 3: 3, 1–23.

- Eatwell, Roger. 2003. Ten Theories of the Extreme Right. In Merkl, P. & Weinberg, L. (eds), *Right-Wing Extremism in the Twenty-first Century*. London: Frank Cass.
- Fallend, Franz. 2004. Are Right-Wing Populism and Government Participation Incompatible?. *Representation* 40: 2, 115–131.
- FN (Front National). 2004. *Le Programme*. Viitattu 11.10.2004. <http://www.frontnational.com/doc_programme.php>.
- FPÖ (Freiheitliche Partei Österreichs). 2004. *10-Punkte Programm*. Viitattu 11.10.2004. <<http://www.fpoe.at>>.
- Golder, Matt. 2003. Explaining Variation in the Success of Extreme Right Parties in Western Europe. *Comparative Political Studies* 36: 4, 432–466.
- Goul Andersen, Jørgen ja Bjørklund, Tor. 2000. Radical Right-Wing Populism in Scandinavia: from Tax Revolt to Neo-Liberalism and Xenophobia. Teoksessa Paul Hainsworth (toim.): *The Politics of the Extreme Right: From the Margins to the Mainstream*. London: Pinter.
- Hellsten, Villiina. 2001. Uuden politiikan oikeiston mobilisaatiomahdollisuudet Suomessa. *Politiikka* 43: 1, 37–48.
- Hynynen, Pertti. 1996. Uusfasismista Alleanza Nazionaleen: Mitä Italian äärioikeistossa on tapahtunut? *Politiikka* 38: 2, 127–133.
- Ignazi, Piero. 1992. The Silent Counter-Revolution: Hypotheses on the Emergence of Extreme Right-Wing Parties in Europe. *European Journal of Political Research* 22: 1, 3–34.
- Ivaldi, Gilles. 2002. Extreme Right Parties in France: An Overview. Viitattu 24.11.2003. <http://cidsp.upmf-grenoble.fr/quest/ereps/download/france_overview.pdf>
- Ivarsflaten, Elisabeth. 2003. *The Success of the Populist Right in Western Europe: Should Mainstream Parties Be Blamed?* Paper presented at the ECPR Conference, Marburg. Viitattu 8.10.2003. <<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/papers/14/9/Ivarsflaten.pdf>>
- Jackman, Robert W. ja Volpert, Karin. 1996. Conditions Favouring Parties of the Extreme Right in Western Europe. *British Journal of Political Science* 26: 4, 501–521.
- Jungerstam-Mulders, Susanne. 2003. *Uneven Odds: The Electoral Success of the Freiheitliche Partei Österreichs, the Vlaams Blok, the Republikaner and the Centrum-demokraten under the Conditions Provided by the Political System in Austria, Belgium, Germany and the Netherlands*. Helsinki: Swedish School of Social Science.
- Kaplan, Jeffrey. 1997. The Finnish Radical Right in Comparative Perspective. Teoksessa Kyösti Pekonen (toim.), *The New Radical Right in Finland*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Kitschelt, Herbert. 1995. *The Radical Right in Western Europe: A Comparative analysis*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Knigge, Pia. 1998. The Ecological Correlates of Right-Wing Extremism in Western Europe. *European Journal of Political Research* 34, 249–279.
- Laakso, Markku ja Taagepera, Rein. 1979. Effective Number of Parties: A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies* 12: 1, 3–27.
- Loosemoore, John ja Hanby, Victor J. 1971. The Theoretical Limits of Maximum Distortion: Some Analytic Explanations for Electoral Systems. *British Journal of Political Science* 1: 1, 467–477.
- Lubbers, Marcel, Gijsbert, Mérove ja Scheepers, Peer. 2002. Extreme Right-Wing Voting in Western Europe. *European Journal of Political Research* 41: 3, 345–378.
- Martin, Pierre. 2002. Les élections de 2002 constituentelles un "moment de rupture" dans la Vie Politique Française?. *Revue Française de Science Politique* 52: 5–6, 593–606.
- Mayer, Nonna ja Perrineau, Pascal. 1992. Why Do They Vote Le Pen?. *European Journal of Political Research* 22: 1, 115–133.
- Miguet, Arnauld. 2002. The French Elections of 2002: After the Earthquake, the Deluge. *West European Politics* 25: 4, 207–219.
- Mudde, Cas. 1996. The War of Words Defining the Extreme Right Party Family. *West European Politics* 19: 2, 225–248.
- Mudde, Cas. 1999. The Single-Issue Party Thesis: Extreme Right Parties and the Immigration Issue. *West European Politics* 22: 3, 182–197.
- Müller-Rommel, Ferdinand. 1996. The New Challengers: Explaining the Electoral Successes of Green and Right-Wing Populist Parties in Western Europe. Paper presented at the ECPR Joint Sessions, Oslo.
- Pedersen, Mogens N. 1990. Electoral Volatility in Western Europe, 1948–1977. Teoksessa Peter Mair (toim.): *The West European Party System*. New York: Oxford University Press.
- Pekonen, Kyösti, Hynynen, Pertti ja Kalliala, Mari. 1997. The New Radical Right Taking Shape in Finland. Teoksessa Kyösti Pekonen (toim.), *The New Radical Right in Finland*. Helsinki: The Finnish Political Science Association.
- Poguntke, Thomas. 1996. Anti-Party Sentiment – Conceptual Thoughts and Empirical Evidence: Explorations into a Minefield. *European Journal of Political Research* 29: 3, 319–344.
- Rydgren, Jens. 2001. *Why Not in Sweden? Interpreting Radical Right Populism in the Light of a Negative Case*. Paper presented at the ECPR Joint Sessions, Grenoble.
- Rydgren, Jens. 2002. Radical Right Populism in Sweden: Still a Failure, But for How Long?. *Scandinavian Political Studies* 25: 1, 27–56.
- Rydgren, Jens. 2003. Is Radical Right-Wing Populism Contagious. The Role of Diffusion Processes in West European Politics. Paper presented at the ECPR Conference, Marburg. Viitattu 8.10.2004. <<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/generalconference/marburg/papers/10/6/Rydgren.pdf>>
- Svåsand, Lars. 1998. Scandinavian Right-Wing Radicalism. Teoksessa Hans-Georg Betz ja Stefan Immerfall (toim.), *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*. London: Macmillan.
- Taagepera, Rein ja Shugart, Matthew Soberg. 1989. *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- Tarrow, Sidney. 1998. *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. New York: Cambridge University Press.

- Taggart, Paul. 1995. New Populist Parties in Western Europe. *West European Politics* 18: 1, 34–51.
- Turun Sanomat* 25.9.2004. Äärioikeistolaisuus Saksassa sitkeä ilmiö.
- Vlaams Blok. 2004. *Un programme d'avenir*. Viitattu 12.10.2004. <<http://vlaamsblok.be>>
- Widfeldt, Anders. 2000. Scandinavia: Mixed Success for the Populist Right. *Parliamentary Affairs* 53, 486–500.
- AINEISTOT**
- Centraal Bureau voor de Statistiek. 2004. *Monthly data labour force: employed, unemployed and not included*. Viitattu 21.10.2004. <<http://statline.cbs.nl>>.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. 2004. *Population by month, quarter and year*. Viitattu 21.10.2004. <<http://statline.cbs.nl>>.
- Centre d'Etude de la Vie Politique de l'Université Libre de Bruxelles (CEVIPOL). 2004. *Electoral Results in Europe. National, Regional, Presidential and European Elections*. Viitattu 25.2.2004. <<http://www.ulb.ac.be/soco/cevipol/documentation-e/documentation-elections-e.htm>>.
- Eurostat yearbook'95: A statistical Eye on Europe 1983–1993*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat yearbook'97: a statistical eye on Europe 1986–1996*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat Yearbook 2002. The Statistical Guide to Europe. Data 1990–2000*. Luxembourg: Office for Official publications of the European Communities.
- Eurostat Yearbook 2003. The Statistical Guide to Europe. Data 1991–2001*. Luxembourg: Office for Official publications of the European Communities.
- Eurostat yearbook 2004. The Statistical Guide to Europe. Data 1992–2002*. Luxembourg: Office for Official publications of the European Communities.
- Extreme Right Electorates and Party Success (EREPS). 2004. *National and Subnational Voting Trends*. Viitattu 25.2.2004. <http://www.politik.uni-mainz.de/ereps/voting_trends.htm>.
- Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques. 2004. *Évolution et structure de la population*. Viitattu 20.10.2004. <<http://www.insee.fr>>.
- Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA). 2004. *Voter Turnout from 1954 to Date*. Viitattu 25.2.2004. <<http://www.idea.int/vt/index.cfm>>.
- Lundell, K. & Karvonen, L. 2003. *A Comparative Data Set on Political Institutions*. Unpublished. Turku: Åbo Akademi.
- Mitchell, B. R. 1998. *International Historical Statistics. Europe 1750–1993*. Fourth Edition. London: Macmillan Reference.
- Nordic Statistical Yearbook 2001–2003*. Volumes 39–41. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.
- Oikeusministeriö. 2004. *Eduskuntavaalit: tulostiedot*. Viitattu 16.10.2004. <<http://www.vaalit.fi>>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). 2003. *Labour Force Statistics 1982–2002/2003 edition*. Viitattu 25.2.2004. <<http://www.sourceoecd.org/content/html/index.htm>>.
- Parties and Elections. 2004. *Parties and Elections in Europe*. The database about parliamentary elections, parties and political leaders in Europe. Viitattu 25.2.2004. <<http://www.parties-and-elections.de/indexe.html>>.
- Statistisches Bundesamt Deutschland. 2004a. *Population. Migrations between Germany and foreign countries*. Viitattu 21.10.2004. <<http://www.destatis.de>>.
- Statistisk Sentralbyrå. 2004. *Innvanderstatistikk – oversiktsside*. Viitattu 19.10.2004. <<http://www.ssb.no>>.
- Statistiska Centralbyrån. 2004. *Arbetslöshet 1998–2004. Befolkningstatistik*. Viitattu 20.10.2004. <<http://www.scb.se>>.
- Tilastokeskus. 2004. *Suomi lukuina*. Viitattu 21.10.2004. <<http://www.stat.fi/suoluk>>.